

Az IFLA konferenciákról lapunk 1978 óta minden évben összefoglalót közölt. Ez a már hagyománnyá vált szokásunk megszakadt az 1986-os konferenciáról szóló beszámolóval. Olvasóink közül többen hiányérzetüknek adtak kifejezést, reklamálták e beszámolókat. Ezért is, és azért is, hogy olvasóink követni tudják az IFLA munkáját, úgy határoztunk, hogy folytatjuk az összefoglalások közlését. Sajnos, a résztvevők közül nem akadt olyan, aki vállalja ezt a munkát, így rátérünk arra, hogy *Pappné Farkas Klára*, az IFLA magyarországi clearing house kezelője, a konferencia dokumentumai alapján, azok beérkezése után áttekintést készít a konferenciák munkájáról. Így kerül most sor az 1987-es konferenciáról szóló beszámoló közlésére. Az 1990-es számainkban számolunk az 1988-as és az 1989-es konferenciáról, ezután pedig – legalábbis terveink szerint – minden évben az előző évi konferencia munkájáról tájékoztatjuk olvasóinkat. (A szerk.)

Könyvtárak és információs szolgáltatások a változó világban

Beszámoló az IFLA 53. általános konferenciájáról

Pappné Farkas Klára

Az IFLA 53. általános konferenciáját 1987. augusztus 17. és 21. között tartották Brightonban. A közgyűlés ünnepi alkalom is volt egyben, ugyanis hatvan éve, 1927. szeptember 30-án alakult meg Edinburgh-ban az IFLA a Brit Könyvtári Egyesület 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepség alkalmával. Nemcsak az induláskor játszott fontos szerepet Nagy-Britannia, később is többször otthont adott az éves közgyűléseknek (1931 Cheltenham, 1948 és 1950 London, 1961 Edinburgh, 1971 Liverpool)¹. A szövetség tagjainak száma a kezdeti 24-ről 123-ra emelkedett a 60 év alatt, közülük 84 ország képviseltette magát Brightonban több mint 2500 résztvevővel.² A szocialista országokból többen jelentek meg, mint a korábbi években: Bulgáriából 4, Csehszlovákiából 3, Jugoszláviából 5, Kínából 22, Lengyelországból 9, a Német Demokratikus Köztársaságból 9, a Szovjetunióból 8 küldött vett részt. A magyar delegáció 6 főből állt (*Balázsné Veredy Katali n, Billédi Ferencné, Csahók István, Juhász Gyula, Szántó Péter, Vajda Erik*). Érdemes megjegyezni, hogy az ISDS Központot a Párizsban szolgálatot teljesítő *Szilvássy Zoltánné* képviselte.³

Az 1987. évi konferencia témája: *Könyvtárak és információs szolgáltatások a változó világban*, nagy érdeklődésre tartott számot, amint azt a több mint 200 előadás bizonyítja.

A korábbi évek gyakorlatától eltérően, amikor *Szántó Péter* az éves közgyűlések résztvevőjeként számolt be a Könyvtári Figyelőben a konferenciáról, személyes tapasztalataival, benyomásaival gazdagítva jelentéseit, az 1987. évi brightoni előadásokról, megbeszélésekről csak a rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján állítottuk össze ismertetésünket.^{4,5}

Megnyitó ülés

Hans-Peter *Geh*, az IFLA akkori elnöke nyitotta meg a konferenciát. Üdvözlő beszédében kiemelte a Brit Könyvtári Egyesület szerepét az IFLA létrehozásában és későbbi tevékenységében, majd áttekintette a nemzetközi szervezet 60 évének fontosabb eseményeit, fordulópontjait, eredményeit. Az 1987. évi konferencia témájával kapcsolatban az IFLA elnöke kiemelte, hogy a könyvtárosképzésnek jobban kell igazodnia a gyorsan változó társadalmi és műszaki követelményekhez, mert csak így lehet a könyvtárosokat olyan ismeretekkel felvértezni, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy megfeleljenek a kor követelményeinek és ezáltal emelkedjék a könyvtáros szakma presztízse. Az elnök szerint fokozni kell az IFLA hatékonyságát, javítani kell a kapcsolatot a különböző nemzetközi szervezetekkel (FID, ICA, ISO, ISDS), nagyobb figyelmet kell fordítani az információtechnológiára, munkabizottságot kell létrehozni a publikációs tevékenység javítása érdekében, felül kell vizsgálni az IFLA-tagok feladatait, új pénzügyi forrásokat kell kiaknázni, és végül tartalmilag meg kell újítani az éves közgyűléseket.

Befejezésül az elnök megköszönte a leköszönő Margret *Wijnstroom*nak hosszú és igen eredményes munkáját, melyet az IFLA főtitkáraként végzett. Hans-Peter *Geh* végül üdvözölte Paul *Nauta* személyében az új főtitkárt.

A vendéglátók nevében Richard *Luce* művészeti és könyvtárügyi miniszter köszöntötte a hallgatóságot. A konferencia témájához kapcsolódva kiemelte a változó világnak a könyvtárak megújulását ösztönző hatását, hangsúlyozva a brit kezdeményezéseket az információs piac kiszélesítésében és az információk optimális hozzáférhetőségének biztosításában. Zárószavaiban méltatta az IFLA szerepét a nemzetek közötti megértés és együttműködés elősegítésében a könyvtárügy keretei között.

Plenáris ülés

K.M. *Aithnard* (Togo) előadásában feltette a kérdést, hogy a harmadik világ problémáinak ismeretében szabad-e tovább szaporítani a nyugati típusú könyvtárakat a fejlődő országokban, ugyanis ezek csak a lakosság elenyésző hányada számára jelentenek információs forrást, határfokuk meglehetősen alacsony. Helyette a tömegek valós igényeire kellene nagyobb figyelmet fordítani a könyvkiadóknak és a könyvtáraknak, vállalniuk kellene a "népnevelő" szerepkört. Lehetővé kellene tenni ezen országok számára, hogy szabadabban fogalmazhassák meg saját igényeiket.

Alexander *Wilson* (British Library) az állományvédelem és a hozzáférhetőség kapcsolatával foglalkozott előadásában. Átgondolt stratégia kidolgozását javasolta, amely módosítva a szerzői jogi előírásokat, lehetővé tenné az optikai információtárolást az eredeti dokumentumok védelmében. Az amerikai szabványnak megfelelő savmentes papír használata a könyvkiadásban jelentős mértékben csökkentené a könyvtárakra nehezítő konzerválási terheket. Hangsúlyozta a könyvtárosok szerepét a gondjaira bízott állomány szisztematikus megóvásában korszerű raktározási feltételek megteremtése révén. Átfogó állományvédelmi program - véleménye szerint - csak az illetékes kormányok pénzügyi támogatásával valósítható meg.

Szekcióülések

Nemzeti könyvtárak

36 ország nemzeti könyvtárának vezetője és az UNESCO képviselője részvételével tartották meg a Nemzeti Könyvtárak Igazgatóinak konferenciáját, melynek - a hagyományokhoz híven - a nemzeti könyvtár adott otthont.

Hope Clement (Kanada) a Nemzetközi MARC Hálózat Tanácsadó Bizottságának elnöke számolt be a testület tevékenységéről.

Ezt követte az egyes IFLA magprogramokról UAP (Universal availability of publications), UDT (Universal dataflow and telecommunications), PAC (Public access catalogue), UBCIM (Universal bibliographic control international MARC) szóló jelentés. Majd Adam Wysocki és Aziz Abid (UNESCO) ismertette az *Irányelvek nemzeti könyvtárak számára* c. készülő kiadványt, melynek megjelentetését 1988-ra tervezték.⁶

A Nemzeti Könyvtári Szekcióban gondolatébresztő előadást tartott Maurice B. Line (British Library Document Supply Centre) a nemzeti könyvtárak helyzetének és szerepének változásáról, ill. ennek szükségességéről. Bár évtizedek óta kiemelt téma a nemzeti könyvtárak kérdése, számos országban még nem is alakult vagy csak szűk keretek között működik ilyen intézmény. Ugyanakkor a nagy hagyományú nemzeti könyvtáraknak számos problémával kell szembenéznüik: egyre emelkedő árak és költségek, dokumentumözőn, rohamosan növekvő állományvédelmi, konzerválási feladatok. Előadásában Line felvetette azt a lényeges elvi kérdést, hogy nem kellene-e szakítani a nemzeti könyvtárak humán orientációjával, mint arra az újonnan megalakult intézmények esetében már számos példa van, és egységes nemzeti könyvtárakat létrehozni, feladataikat pedig ennek megfelelően újrafogalmazni.

Közművelődési könyvtárak

A szekció keretében elhangzott előadások három témakörbe sorolhatók. Ezek:

- a szerzői jog,
- a könyvtárak és a felnőttnevelés,
- térítéssel szolgáltatások a közművelődési könyvtárakban.

Az IFLA Tanácsa teljes határozottsággal foglalt állást a könyvtári alapszolgáltatások ingyenessége mellett. Ehhez kapcsolódott a témában elhangzott másik előadás, melyben Trevor Haywood (Nagy-Britannia) az "elektronikus arisztokráciáról" beszélt. Hangsúlyozta, hogy nagy felelősség hárul a közművelődési könyvtárakra az esélyegyenlőség megteremtésében, a kevésbé előnyös helyzetben levő olvasók számára a hagyományos és az elektronikus információkhoz való hozzáférés biztosításában.

Hivatalt könyvtárak

Heli Myllys (Finnország) és Karen Tina Larsen (Dánia) a világ valamennyi statisztikai kiadványát feltáró LIST STAT adatbázist mutatta be. 1980-tól dán, finn és

norvég közreműködéssel épül a bibliográfiai adatbázis, amelyről az előadást követő hozzászólások tanúsága szerint a felhasználóknak rendkívül kedvező tapasztalataik vannak.

Külön említésre méltó, hogy ebben a szekcióban hangzott el az egyetlen magyar előadás. *Csahók István* a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárát és Dokumentációs Szolgálatát ismertette. Előadásában felvázolta a könyvtár működését, feladatait, hagyományos és számítógépes szolgáltatásait, végül beszélt az intézmény publikációs tevékenységéről, bemutatta a fontosabb kiadványaikat.

Tudományos és műszaki könyvtárak

Az 1987. évi konferencián két ülést tartott a szekció. Az elsőt az Időszaki Kiadványok Szekciójával közösen rendezték meg, témája az ADONIS terv volt. *Berrie Stern* (Hollandia) ismertette a programot, melynek keretében a kiadók géppel olvasható formában (CD-ROM) terjesztik a folyóiratokat, és az egyes cikkek kinyomtatása csak konkrét igény felmerülése esetén történik meg. A kísérletet 10 kiadó által közreadott 218 orvostudományi folyóirattal végezték. Minden cikket egy egyedi ADONIS-számmal láttak el (az ISSN-szám alapján készül). A teljes előállítás a gépelt szövegtől indexeléssel együtt négy hetet vett igénybe, bár ebben több ország vett részt, az egyes munkafolyamatok nem egy helyen történtek. A British Library összesítette a felhasználók tapasztalatait és vizsgálta a költségeket.

David Bradbury a felhasználó szemszögéből mutatta be az ADONIS-t. Véleménye szerint a kísérleti szakaszban gazdaságossági számításokat nem lehet végezni, mert a könyvtáraknak elő kell fizetniük párhuzamosan a nyomtatott folyóiratokra és a CD-ROM-ra is, és ki kell alakítaniuk az új típusú folyóiratolvasó helyeket. Szerinte a CD-ROM -korlátozott kapacitása miatt - nem tekinthető ideálisnak teljes szövegű tárolásra, valamint a kísérleti szakasz tapasztalatai szerint kihasználtsága sem megfelelő.

A második ülésen elhangzott előadások az elektronikus információtárolás és visszakeresés emberi vonatkozásaival foglalkoztak.

A.J. Meadows (Nagy-Britannia) a felhasználók szemszögéből vizsgálta a kérdést. Az OPAC (Online Public Access Catalog) elterjedésével az olvasói szerep lényegesen megváltozott. Bár a használók egy része az információkhoz való hozzájutás konzervatív módjait részesíti előnyben, a fiatalabb generációk már a korszerű lehetőségek felé fordulnak. Véleménye szerint a továbbiakban nagyobb gondot kell arra fordítani, hogy a rekordok a felhasználó számára fontos információkat tartalmazzák, és ne elsősorban azokat, amelyeket a könyvtáros ítéel lényegesnek. Ahhoz, hogy mindkét fél igényeit ki lehessen elégíteni, sokkal rugalmasabb rendszerek kifejlesztésére lenne szükség, amelyek lehetővé tennék a mindenkori felhasználó (könyvtáros vagy olvasó) igényei szerinti alternatív megjelenítést.

Christine Baldwin (Nagy-Britannia) a könyvkiadó álláspontját képviselte előadásában. Szerinte a kiadónak négy emberi tényezőt kell figyelembe vennie az elektronikus információhordozók előállításakor: használhatóság, hozzáférhetőség, megjelenítés és a használó munkakörnyezetéhez való illeszkedés. Az elektronikus termékek előállításakor a kiadónak messzemenőig figyelembe kell vennie a használók igényeit döntései előkészítéskor (például a teljes szövegű keresés vagy a mezőre történő keresés jobb-e egy

meghatározott esetben). Nagy hangsúlyt kell fektetni -véleménye szerint - minden kiadónak a vizuális megjelenítésre és a kompatibilitásra.

Dieter *Schmidmaier* (Német Demokratikus Köztársaság) előadásában a könyvtárosok oldaláról közelítette meg a kérdést. Tapasztalatai szerint az elektronikus információátvitel új típusú könyvtárosokat tesz nélkülözhetetlenné a könyvtárakban, akik maradéktalanul meg tudnak felelni az információ és a használó közötti közvetítő szerepnek. Három pontban foglalta össze véleményét: az információ-technológia hatására megváltozik a könyvtár szerepe, feladata és ennek következtében működése; az új technológia alkalmazásához megfelelő személyzet biztosítására van szükség, és végül a könyvtárosképzésnek rugalmasan kell alkalmazkodnia a követelményekhez. Fokozni kell a könyvtárosok problémamegoldó képességét, fogékonyságát az új iránt, mert csak így tudják befogadni a munkájuk ellátásához szükséges ismereteket.

Információs technológia

Edward M. *Kurdyla* és Kenneth C. *Harris* (Egyesült Államok) előadása a könyvtárakban egyre inkább tért hódító új információs technológiát, a CD-ROM-ot mutatta be, ismertette alkalmazásának gazdasági és a piaci igényekhez igazodó feltételeit. Még egy előadó foglalkozott e témával. K. W. *Neubauer* a CD-ROM könyvtári felhasználásának lehetőségeit tekintette át, különös tekintettel online katalógusként való működtetésére.*

Stephen *Walker* (Nagy-Britannia) az online katalógusok kérdéseivel foglalkozott, a használó szemszögéből vizsgálta a menüvezérelt és a parancsüzemű rendszereket. Tapasztalatai szerint a használó azt a típust részesíti előnyben -erényeivel és hibáival együtt -, amelyikhez hozzászokott.

Állománygyarapítás és kiadványcsere

A szekció két ülést tartott. Az első témája a könyvtárak és a könyvkereskedelem kapcsolata volt. David *Woodworth* (Nagy-Britannia) az állománygyarapítás egy sajátos problémákat felvető területéről, az időszaki kiadványok helyzetéről beszélt, ismertette az angliai eredményeket az érdekeltek - könyvtárosok, könyvkiadók, nyomdászok, terjesztők - munkájának összehangolásában, ami közös tanfolyamok, megbeszélések szervezése révén valósult meg.

Derek *Whitehead* (Ausztrália) a könyvtárosok, könyvkiadók és -kereskedők együttműködésének ausztráliai tapasztalatairól számolt be előadásában. Ismertette a könyvtárak gyűjtőköri együttműködési törekvéseit, az ésszerű állománygyarapítási politika kidolgozását, különös tekintettel az időszaki kiadványokra.

A második ülésen Jan *Hagerlid* (Svédország) a svéd Királyi Könyvtár és hat egyetemi könyvtár részvételével kialakított SULF programról beszélt. Két kiemelt tudományterületen, a történelem és a biokémia vonatkozásában vizsgálták a gyűjtőköri együttműködést. Hagerlid hangsúlyozta, hogy a svéd kísérlet bebizonyította, a nemzeti

* Tömörítését ld. Könyvtári Figyelő, 35. 1989.4.sz. 422.p.

gyűjtőköri kódex kidolgozásánál messzemenőig figyelembe kell venni a helyi érdekeket, csak így lehet jól működő rendszert létrehozni.

Brigitta *Bergdahl* (Svédország) a tárolókönyvtárak kialakításáról, jelenlegi helyzetéről és a várható fejlődési irányokról tartott skandináv szemináriumról számolt be.

Rolf *Griebel* (Német Szövetségi Köztársaság) az egyetemi könyvtárak rossz pénzügyi helyzetét, valamint ennek az állománygyarapításban megmutatkozó káros hatását vizsgálta. Sürgette egy átfogó elemzés elkészítését az árak alakulásáról, mely segítséget nyújtana a könyvtárak költségvetési tervének kidolgozásához. Véleménye szerint a statisztikai adatok bizonyító erejével lehetne támogatásokat kieszközölni a könyvtárak számára.

Konzerválás

Z.P. *Dvorásina* (Szovjetunió) az állományvédelem terminológiai problémáit ismertető dolgozatot juttatott el a konferenciára. Mivel sokféle tudományág - kémia, biológia, művészettörténet, nyomdászat-történet, stb. - metszéspontján nyugszik a konzerválás, szakkifejezései országonként eltérően alakultak. A nemzetközi kapcsolatok fejlődésével megnövekedett az egységes terminológia iránti igény. Előadásában Dvorásina javasolta, hogy a különböző országokban dolgozó kutatók és restaurátorok dolgozzanak ki egységes szakkifejezéseket.

Két előadás is foglalkozott az audiovizuális dokumentumok állományvédelmi kérdéseivel. Peter c. *Mazikana* (Zimbabwe) az audiovizuális dokumentumok fizikai tulajdonságait ismertette, felvázolta a konzerválási feladatokat és hangsúlyozta a nemzetközi együttműködés szükségességét.

Helen P. *Harrison* (Nagy-Britannia) a könyvtárosok szerepét vizsgálta az anyanyag állományvédelmével kapcsolatban. Szerinte sok kárt okoznak a nem megfelelő tárolási körülmények és a helytelen használati szokások. Ismertette a vonatkozó szabványokat és irányelveket, valamint a könyvtárosképzés előtt álló feladatokat e területen.

Záróülés

A konferencia záróülésén két határozatot hozott a testület:

1/ Több tagország kérését figyelembe véve a Végrehajtó Bizottság úgy határozott, hogy legkésőbb az 1989. évi párizsi konferenciától kezdődően a spanyol is felveszik az IFLA hivatalos nyelvei közé, ami maga után vonja a spanyol nyelvű dokumentumok elkészítését és a szinkrontolmacsolás kiterjesztését erre a nyelvre is. A költségvetésből biztosítani kell az ehhez szükséges pénzügyi keretet.

2/ A közművelődési könyvtárakkal kapcsolatban megerősítették, hogy továbbra is biztosítani kell az alapszolgáltatások (helybenhasználat, kölcsönzés, referenz) ingyenességét, míg a számítógépes szolgáltatásokért - indokolt esetben - térítési díj számítható fel.

Az 1987. évi általános közgyűlést az IFLA elnöke, Hans-Peter Geh rekesztette be. Záróbeszédében megállapította, hogy a konferencia sikeres volt, és megköszönte a rendezők és a résztvevők, valamint a leköszönő tisztségviselők munkáját.

Hivatkozások

1. IFLA's first fifty years. Achievements and challenge in international librarianship. Ed. Willem R. H. Koops, Joachim Wieder. München, Saur, 1977. 154. p.
2. Report on the 53rd Council and General Conference of the International Federation of Library Associations and Institutions, Brighton, United Kingdom. = Library of Congress Information Bulletin, 47. évf. 1988. 15. sz. 136. p.
3. SZÁNTÓ Péter: A könyvtárügy új távlatai a 21. század küszöbén. Beszámoló az IFLA 52. általános konferenciájáról. = Könyvtári Figyelő, 33. évf. 1987. 6. sz. 640-650. p.
4. Az IFLA 1987. évi konferenciájának előadásai. (Megtalálhatóak az OSZK-KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtárban, az IFLA-kiadványok magyarországi letéti könyvtárában.)
5. IFLA Annual, 1987. Proceedings of the 53rd Council and General Conference, Brighton, 1987. Annual reports. Ed. Willem R.H. Koops, Carol Henry. München, Saur, 1988. 256 p. (Az előadások többségének annotációját is tartalmazza.)
6. Megtalálható az OSZK-KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtárban (Raktári jelzete: 4-8471)

+++

HANGOSÍTOTT DIASOR AZ IFLA MUNKÁJÁRÓL. - A loughborough-i egyetem által kiadott sorozat 27 színes diát tartalmaz, 10 perces magnókazettás (nyomtatásban is mellékelt) szöveggel. Az anyagot néhány brosúra egészíti ki, közöttük a négy alapprogram (core programme) ismertetése. Az egésznek az ára potom 30 font. (IFLA Journal, 1989. nov.)

+++

OTTHON IS KERESHETNEK A KATALÓGUSBAN a bielefeldi Egyetemi Könyvtár használói, ha - kb. két év alatt - befejeződik az Egyetemi könyvtár új gépi rendszerének most megindult kiépítése. 1989 novembere óta már az egyetem valamennyi számítógépes munkahelyéről elérhető a könyvtár online katalógusa. 1990 elején (Európában először) üzembe lép az online könyvrendelési kapcsolat a város könyvkereskedéseivel. A következő lépés a kölcsönzési rendszernek (előjegyzés stb.), valamint a könyvtárban CD-ROM-on megtalálható adatbázisoknak a bevonása a rendszerbe. Végül mindezeket a szolgáltatásokat a postai vonalhálózaton keresztül személyi számítógéppel bármely irodából vagy magánlakásból is igénybe lehet venni. - Jelenleg még dolgoznak a rendszer szoftverjének kialakításán. (DBI-Pressespiegel, 1989. okt.)